

नांदेड जिल्ह्यातील अध्यापक महाविद्यालयातील प्रशिक्षणार्थ्यांना संगणक हाताळण्यात येणाऱ्या समस्या व उपाययोजना

डॉ. के.एच. कुलकर्णी

इंदिरा गांधी अध्यापक महाविद्यालय (एम.एड.)

विष्णुपुरी नांदेड

सारांश :-

संगणक कमीत कमी वेळेमध्ये जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत प्रभावीपणे ज्ञान पोहोचविण्याचे कार्य करते. अध्यापन कार्यामध्ये अध्यापन प्रभावी व आकर्षक होण्यासाठी संगणक फार मोठ्या प्रमाणात निश्चित प्रकारे उपयोगी पडते. संगणकाच्या साहाय्याने एखादी क्रिया किंवा वस्तूचा अभ्यास संगणकावर अपेक्षित असलेली माहिती गोळा करता येईल. तिचे विश्लेषण वर्गीकरण करता येईल. यातून शिक्षकांना वेळ व श्रम खर्ची घालावे लागणार नाहीत.

प्रस्तावना :-

संगणकाचा वापर प्रत्येक क्षेत्रामध्ये प्रभावीपणे होत आहे.

शैक्षणिक तसेच सर्व क्षेत्रामध्ये संगणकाचा वापर होतोय तरी देखील अध्यापक महाविद्यालयातील बहुतांश प्रशिक्षणार्थी निरक्षर दिसतात ? एखाद्या निरक्षर व्यक्तीला आपण ज्यावेळी एखादी भाषा शिकवू लागतो त्यावेळी त्या भाषेच्या लिपीतील अक्षर ओळख, शब्दरचना, वाक्यरचना इ. ओळख करून देतो. एवढी ओळख झाली म्हणजे त्या भाषेचे ज्ञान आले असे नाही. परंतु त्या भाषेत लिहिलेला साधा-सोपा मजकूर समजण्यास अडचण पडत नाही. किंबहुना एवढे प्राथमिक ज्ञान असणे आवश्यक असते. तसेच कोणताही नवीन विषय शिकायचा असेल तर त्या विषयाची जी एक विशिष्ट भाषा असते ती माहिती करून घेतल्याशिवाय पुढे जाताच येत नाही. त्याचप्रमाणे संगणकाच्या बाबतीत देखील त्याची विशिष्ट भाषेची किमान ओळख करून घेणे आवश्यक असते. उदा. संगणक स्मृती, प्रोग्रामिंग इनपुट उपकरणे, आउटपुट उपकरणे, प्रोसेसिंग युनिट, प्लॉफी डिस्क इ. संगणकाची ज्ञान साक्षरता असे म्हणता येईल. शैक्षणिक क्षेत्रामध्ये अध्यापनामध्ये तसेच विविध कामांसाठी संगणकाचा उपयोग होत आहे. त्यासाठी शिक्षकांनी संगणक साक्षर असायला हवे. शिक्षणामधील होणाऱ्या विविध संशोधनाची माहिती मिळविण्यासाठी त्याचप्रमाणे शैक्षणिक प्रवेशक्रिया

यामध्ये देखील संगणकाचा उपयोग होऊ लागला आहे. त्यामुळे शिक्षकांना संगणकाचे ज्ञान आवश्यक आहे.

संशोधनाची उद्दिष्टे :-

- 1) अध्यापक महाविद्यालयातील संगणक व हाताळता येणाऱ्या प्रशिक्षणार्थ्यांचा शोध घेणे.
- 2) अध्यापक महाविद्यालयातील प्रशिक्षणार्थ्यांच्या संगणक विषयाच्या पुर्वज्ञानाचा शोध घेणे.
- 3) अध्यापक महाविद्यालयातील प्रशिक्षणार्थ्यांना संगणक हाताळण्यात येणाऱ्या अडचणींच्या कारणांचा शोध घेणे.
- 4) प्रशिक्षणार्थ्यांना संगणक हाताळण्यात येणाऱ्या समस्यांवर उपाय सुचविणे.

संशोधनाची गृहीतके :-

- 1) प्रशिक्षणार्थ्यांनी याआधी संगणक विषय अभ्यासलेला नसतो.
- 2) अध्यापक महाविद्यालयामध्ये संगणक प्रयोगशाळा उपलब्ध नसते.
- 3) संगणक शिकविण्यासाठी प्रशिक्षित प्राध्यापक उपलब्ध नसतो.
- 4) खाजगी संगणक शिक्षण खर्चिक आहे.

संशोधनाची परिकल्पना :-

- १) प्रशिक्षणार्थीना संगणकाच्या वापराचा सराव नसल्याकारणाने हाताळण्यात अडचणी येत असतात.
- २) प्रशिक्षणार्थीना संगणक प्रशिक्षकांकडून मिळणारे संगणकाचे योग्य ज्ञान मिळत नसते.

संशोधन पध्दती :-

संशोधकाने सर्वेक्षण या संशोधन पध्दतीची निवड केली आहे.

संशोधन साधने :-

संशोधकाने संशोधनासाठी जो विषय निवडला आहे. त्यासंबंधात विविध प्रकारची माहिती गोळा करण्यासाठी संशोधनकर्त्याने प्रश्नावली हे संशोधन साधन वापरले आहे.

नमुना निवड पध्दती :-

संशोधकाने प्रस्तुत संशोधनात नांदेड जिल्ह्यातील अध्यापक महाविद्यालयाची निवड केलेली असून, नांदेड येथील ४ अध्यापक महाविद्यालयातील प्रत्येकी २५-२५ म्हणजेच एकूण १०० प्रशिक्षणार्थीची निवड केली आहे.

निष्कर्ष :-

- १) अध्यापनामध्ये संगणकाच्या वापरामुळे अध्ययन-अध्यापनाची प्रक्रिया यशस्वी होत आणि अध्यापनाचा दर्जाही सुधारतो.
- २) सरासरी सर्वच अध्यापक महाविद्यालयामध्ये संगणक कक्ष उपलब्ध आहेत.
- ३) अध्यापक महाविद्यालयातील प्रशिक्षणार्थी संगणकाचा वापर कमी प्रमाणात करतात म्हणून त्यांना अडचणी निर्माण होतात.
- ४) अध्यापक महाविद्यालयातील प्राध्यापकांनी सुक्ष्म पाठामध्ये संगणकाचा वापर केलेला नाही.
- ५) अध्यापक महाविद्यालयातील प्रशिक्षणार्थीना संगणकाच्या विविध भागांचे कार्य, उपयोग याची माहिती कमी होतो.
- ६) प्रशिक्षणार्थीना संगणक वापरतांना बऱ्याच अडचणींचा सामना करावा लागतो.
- ७) सर्वच अध्यापक महाविद्यालयात संगणकाची सुविधा असल्याने इंटरनेट कनेक्शनची सुविधा उपलब्ध आहे.

- ८) प्रशिक्षणार्थींच्या संख्येच्या तुलनेत महाविद्यालयात उपलब्ध संगणक संख्या कमी आहे.
- ९) प्रत्येक प्रशिक्षणार्थींस संगणकाच्या अपुऱ्या संख्येमुळे संगणक हाताळण्यास वेळ मिळत नाही.

शिफारशी :-

- १) प्रशिक्षणार्थींसाठी संगणक कक्षामधील संगणकांची संख्या वाढवावी.
- २) प्रशिक्षणार्थींना जास्तीत जास्त वेळ संगणक हाताळण्यास उपलब्ध करून द्यावा.
- ३) सर्व प्रशिक्षणार्थींमध्ये संगणक वापरण्यासाठी वेळोवेळी मार्गदर्शन करावे.
- ४) सर्व प्रशिक्षणार्थींना संगणक वापरण्यासाठी प्रोत्साहन द्यावे.
- ५) प्रशिक्षणार्थींमध्ये संगणक वापरल्याने अध्यापनाचा दर्जा प्रभावी होण्यास मदत होते याची जाणीव निर्माण करावी.
- ६) प्रशिक्षणार्थींना संगणक ही आजच्या काळाची गरज आहे म्हणून तंत्रज्ञानाधिष्ठित शिक्षक निर्माण होणे आवश्यक आहे याची जाणीव करून द्यावी.
- ७) अध्यापकांनी अध्यापन-अध्यापनात संगणकाचा वापर करावा.
- ८) प्राध्यापकांना संगणक प्रशिक्षण द्यावे.

संदर्भ ग्रंथसूची :-

- १) जगताप ह.ना. (२००६) प्रगत शैक्षणिक तंत्रविज्ञान आणि माहिती तंत्रविज्ञान, पुणे : नित्य नूतन प्रकाशन.
- २) भिंताडे वि.रा. (२००६) शैक्षणिक संशोधन पध्दती पुणे: नूतन प्रकाशन.
- ३) शेवते शारदा (२००५) शैक्षणिक तंत्रविज्ञान व माहिती तंत्रविज्ञान : औरंगाबाद विद्या प्रकाशन.